**Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle**

**VNS 5/2018 vp:** **Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 2. osa**
**Ratkaisuja työn murroksessa**

Valtiovarainministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja toteaa asiantuntijalausuntonaan seuraavaa:

Selonteossa korostetaan työn merkitystä monipuolisesti sekä pohditaan työn murrosta useista näkökulmista. Erityisesti nostetaan esille viisi työn muutoskulkuun liittyvää aihetta ja kysymystä, joihin olisi tärkeää löytää vastauksia ja ratkaisuja lähitulevaisuudessa. Nämä ovat: työn rakenteet, työn sisällöt, osaaminen, toimeentulo ja merkitykset.

Rakenteellisissa muutoksissa korostuvat alustatalous ja keikkatyö sekä työnantaja-työntekijä -suhteen murros. Esiin tuodaan julkisen talouden ja sektorin merkitystä alustataloudessa. On kuitenkin huomattava, että se ei toteudu ilman yksityisen sektorin mukanaoloa kokonaisuudessa. Julkinen sektori on yksinään erilaistunut toimiakseen itsessään alustatalouden periaattein. Alustojen tulisi syntyä työmarkkinoiden tarpeiden sanelemana ja julkisen sektorin tulisi olla enemmän alustoja sääntelevä. Kyse on globaalistuvasta näkökulmasta, jossa valtioiden tulee pystyä tekemään yhteistyötä keskenään sekä kansainvälisten alustayhtiöiden kanssa pelisääntöjen asettamisessa. Valtion budjettilainsäädännön mahdollisia muutostarpeita on vielä tässä vaiheessa vaikea hahmottaa. Siirtyminen valtiolla alustatyön käyttöön voisi vaikuttaa henkilöstökulujen vähentymiseen ja palvelujen ostojen lisääntymiseen. Vastuut, kuten eläkevastuut, vähenisivät, samalla kun sopimusvastuut lisääntyisivät ja monimutkaistuisivat. Kustannusrakenteet muuttuisivat ja uudenlaiset pysyvät menot, josta ei pääse helposti eroon, lisääntyisivät.

Työn sisältöihin liittyen selonteossa korostetaan, että tarve osaamisen uudistamiselle eri työelämän tilanteissa on ilmeinen ja yhteiskunnan on omalla ohjausroolillaan varmistettava, että yksilöiden työelämän aikana tarvittava osaamisen kehittäminen ja uuteen ammattiin kouluttautuminen on mahdollista. Itse uudistuminen voi kuitenkin olla yhtä hyvin yksilön itsensä kuin työpaikkojenkin vastuulla. Lähtökohtaisesti ei ole selvää, kenellä työn murroksen myötä syntyvä osaamisen uudistamisen vastuu on. Selonteossa on ehdotuksia siitä, että työnantajalla tulisi olla merkittävämpi vastuu tulevaisuudessa, mutta jos näin olisi, niin jotenkin tulisi olla faktojen perusteella pääteltävissä, että se mallina lisää yritysten kilpailukykyä tai että se on vähintään yhtä hyvä ja nopea ratkaisu yritykselle kuin uuden osaamisen hankkiminen uusrekrytoinneilla ja samalla työmarkkinoiden jouston lisääminen ja hiipuvan osaamisen siirto uudelleenkouluttautumisen puolelle ja yksilön omalle vastuulle.

Työuran aikaisen osaamisen uudistamista on kehitettävä kokonaisuutena erilaisissa tilanteissa. Nykyisin lainsäädäntö on hajautettu eri ministeriöihin. Selonteossa esitetty ehdotus lainsäädännön kokoamisesta yhteen on kannatettava.

Selonteossa esiin nostetaan erilaiset perustulon mallit osana sosiaaliturvaa. On hyvä käydä laaja-alaista keskustelua perustulomalleista ja sosiaaliturvan uudistuksesta. Valtiovarainministeriö toteaa kuitenkin, että sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen ja perustulomallin on rakennuttava kestävälle rahoitukselle. Lähtökohtaisesti sosiaali- ja työttömyysturvassa kiinnostavia ovat järjestelmien kannustavuus, valtiontalouden puitteet ja mahdollisuudet, tulonjakokysymykset sekä järjestelmien yksinkertaistaminen. Näiden tavoitteiden suhteen on toki hyvä huomioida, että kaikkia ei voi yhtä aikaa saavuttaa, vaan on tehtävä valintoja sen suhteen, mitä puolta painotetaan.

Työmarkkinoiden jakautuminen on tapahtumassa myös Suomessa ja keskeisintä olisi ollut nostaa vahvemmin esille niitä toimenpiteitä, joilla voidaan lieventää sen negatiivisempia vaikutuksia. Sekä yhteiskunnan vakauden että yksilön mielekkään elämän kannalta on tärkeää ehkäistä polarisaatiota ja syrjäytymistä. Mahdollisuus elinikäiseen oppimiseen, osaamistason nostamiseen ja sitä kautta pitkäaikaiseen työllistymiseen on yksi keino ehkäistä syrjäytymistä ja köyhyyttä.

Selonteossa olisi ollut hyvä laatia avauksia, jotka auttavat paremmin sopeutumaan vallitsevaan tilanteeseen ja luovat paremmat edellytykset pärjätä ja tehdä globaalia yhteistyötä. Myös EU:n kautta vaikuttaminen olisi voitu nostaa esiin (esimerkiksi Suomen vaikuttaminen EU:n tuleviin painopisteisiin).

Valtion työpaikoilla korostuvat monet tulevaisuusselonteossa esitetyt asiat ja monet näistä asioista ovat jo työn alla. Erityisesti uudet työn tekemisen muodot, työn jakaminen, rutiinitöiden automatisointi ja robotiikan hyödyntäminen näkyvät kehittämisessä, samoin liikkuvuuden edistäminen ja osaamisen kehittäminen.

Tulevaisuuden visiot tarvitsevat taustakseen korkeatasoista tutkimusta, ennakointityötä ja laajaa kansalaiskeskustelua. Näitä näkökohtia raportissa ei ole juurikaan huomioitu.